

Kräver muskler. Det kstar en del mjölksyra för öringen som vill ta sig uppför den branta nya fiskvägen.

Från plan till handling

- ❖ **Arbetet i Hjoån** som har sitt ursprung i Mullsjön några kilometer västerut, har bara börjat. I dag har man vandringsväg halvvägs dit. Innan människan började utnyttja vattenkraften i ån vandrade öringen upp i Hjoån, genom Mullsjön och vidare upp i bäckarna som mynnar i Mullsjön för att leka.
- ❖ **Med dammbyggena** för vattenkraften skars öringens naturliga vandringsvägar av och när man i slutet på 1800-talet sänkte och började reglera Mullsjön var det definitivt slut på öringens möjlighet att vandra genom sjön. I början av 1900 las stora delar av dalgången under vatten.
- ❖ **En liten spillra av** öringbeståndet överlevde och så fort det gavs möjlighet för öringarna att vandra upp i större omfattning tog de chansen.
- ❖ **Genom ett bidrag** från Sparbanksstiftelsen Alfa på 100 000 kronor har man kunnat inventera hela området under våren 2008 och tagit fram en förprojektering av ytterligare nya fiskvägar.

Våren 1991 fick kommunen ett statligt bidrag på 100 000 kronor för att riva resterna av dammen. Ytterligare en gammal och förfallen dammvall kunde relativt enkelt åtgärdas vilket gav öringen ännu bättre spelrum och tanken föddes på en fiskväg förbi fallet vid Grebbans kvarn.

Hösten år 2000 påbörjades arbetet med att skapa den sidoström som skulle leda lekfisken förbi vandringshindret. Kommunen hade sökt och fått drygt 700 000 kronor, så kallade LIP-pengar, vilket var en förutsättning för att arbetet kunde påbörjas.

Allt arbete skulle ske på så naturlig väg som möjligt. Sidoströmmen skulle anläggas som en bäck runt hindret upp till kvarndammen. Den gamla kvarnen och dammen kunde därför lämnas intakta.

Sent samma höst stod fiskvägen klar. Det färdiga omlöpet blev 183 meter långt med en total fallhöjd på nio meter. Den genomsnittliga lutningen är fem procent, men som brantast har omlöpet en lutning på tolv

procent – det gjorde en del experter skeptiska. Tur då att öringen struntar i det och väljer sidoströmmen i full utsträckning. Cirka 300 leköringar tog nu fiskvägen varje höst i sin vandring till vidare lekplatser uppströms.

– Får de bara möjligheten, så ställer öringarna upp till 100 procent, säger Hans-Göran och ser lite pillemarisk ut.

Det är förstås de öringarna som lockar hundratals människor ut i höstmörkret under oktober–november. Hundratals värmeljus lyser upp Grebbans kvarn nere i Hjoåns dalgång. Luften är frisk och fuktig av vattnets fria färd nedför fallet utanför kvarnen och i bakgrunden hörs det dova dån från forsen.

Ett pärlband av marschaller leder besökarna in i kvarnen där ett 25-tal åhörare får plats uppe på 3:e våningen. Här möter gästerna kunniga guider som inledningsvis med en bildpresentation visar arbetet med ån under årens lopp samt hur öringens reproduktion och liv gestaltar sig i ån. Sen är det dags för öringspaning. ➔

» Får de bara möjligheten, så ställer öringarna upp till 100 procent, säger Hans-Göran och ser lite pillemarisk ut «

Öringsafari i Hjoån

➔ Med hjälp av guidernas ficklampor kommer man mycket nära öringarna och kan betrakta öringpar uppe på lekplatserna i full aktion.

Det är bara i sällskap med guiderna som ficklampor får användas. Ljuset är en stark stressfaktor för fiskarna som inte ska störas för mycket.

– Syftet är att upplysa och informera allmänheten om öringarnas existens och behov, inte att stressa dem, säger Hans-Göran.

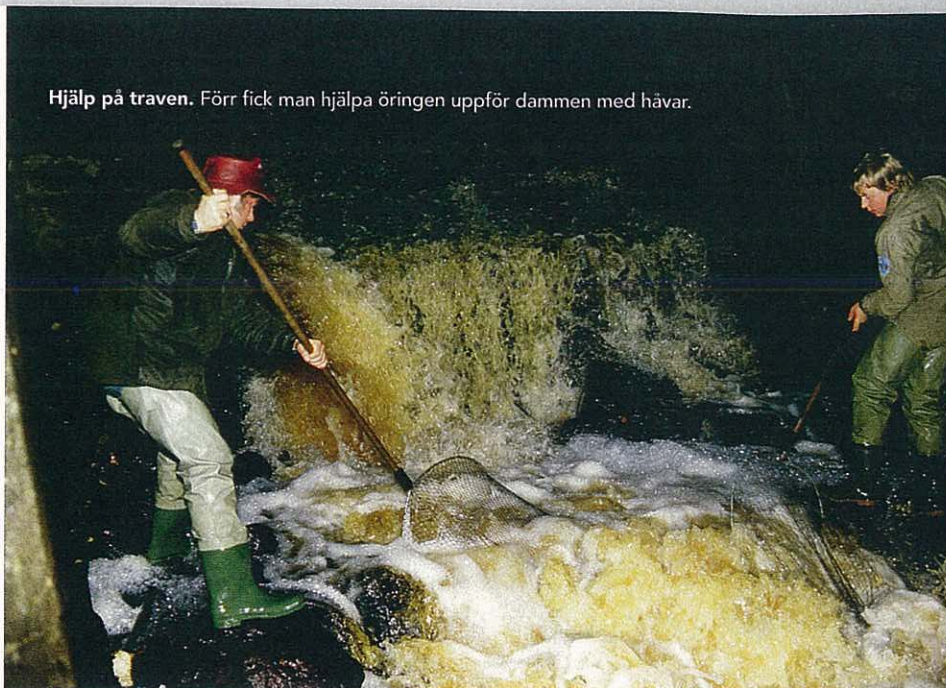
– Tidigare har vi haft vissa problem med att allmänheten inte var medveten om detta, utan man gick ner och belyste lekfiskar i 15–20 minuter i sträck. Utanför de guidade turerna råder därför numera ficklampsförbud i ån under lekperioden, informerar Hans-Göran.

När alla besökare tittat sig mätta på fiskarna återsamlas gruppen avslutningsvis i kvarnen för en gemensam fika och frågestund.

Idag kommer även långväga gäster som på omvägar hört talas om detta med, öringsafari. Den massmediala uppmärksamheten har inneburit att man även har besökare från många andra delar av landet. "Öringarna har egentligen aldrig svikit oss" säger Hans-Göran. Vid alla tillfällen under 12 års tid har samtliga besökare fått se öring. Vi har fått ställa in någon kväll för att siktdjupet inte varit mer än ett par centimeter efter kraftiga regnoväder, men annars är öringarna otroligt trogna.

– Och visst är det imponerande att kunna stå bara ett par meter från en vild öring med en vikt på cirka 5 kilo, fortsätter han.

Hjälp på traven. Förr fick man hjälpa öringen uppför dammen med hävar.

Hans-Göran och hans kompisar har en dröm om lek av Vätternöring i hela Hjoån, vidare upp i Mullsjön och dess tillrinnande bäckar. Den drömmen är i högsta grad levande. Om framgångarna i Hjo sprider sig skulle det innebära enorma utvecklingsmöjligheter för Vätternöringens reproduktion i Hjoån med tillflöden.

När projektet startade hade Hjoån 50–100 öringar uppe för lek. Idag kommer drygt 1 000 öringar för att leka. Tänk vad som skulle hända om åns reproduktionsområde fördubblades, plus att flera mil tillflödesbäckar inkluderades. Då ger vi människor för en gång skull tillbaka nästan allt det vi en gång förstörde för naturen. Vore inte det något att bygga vidare på för framtiden? 📺

Vill du också spana öring?

❖ **Öringsafari pågår** från mitten av oktober till mitten av november. Plats bokas dagtid via turistbyrån i Hjo, telefon 0503-350 00 (kommunens växel).

❖ **Kostnad 150 kr/person.** Barn under 15 år går gratis i målsmans sällskap. Alla guider jobbar ideellt, så pengarna går direkt till förbättringar för ån.

❖ **Hjoån har tidigare** uppmärksammats i rikstäckande medier. 1999 och 2006 i SVT: *Mitt i naturen*, 2005 i SRs *Naturmorgon*. Fiskvägen var representerat som exempel på svensk design i SVTs programserie *Showroom, tid för design*.

Överlevare. Öringen är verkligen en tacksam fisk att hjälpa, den svarar snabbt på positiva åtgärder.